

مقدمه

همه‌گیری کووید ۱۹ با سرعتی حیرت‌انگیز، شوکی بزرگ بر اقتصاد جهان وارد نموده و منجر به رکود شدید در بسیاری از کشورها گردیده است. علیرغم اعمال سیاست‌های حمایتی، پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۲۰ تولید ناخالص داخلی جهان کاهش ۵/۲ درصدی را تجربه نماید که بالاترین رکود جهانی در طول هشت دهه گذشته است.^۱ انتظار می‌رود در سال جاری درآمد سرانه اکثر بازارهای نوظهور و اقتصادهای در حال توسعه (EMDE)^۲ کاهش یافته و میلیون‌ها نفر به فقر بازگردند. در صورت استمرار بیش از حد انتظار کنترل این بیماری همه‌گیر یا قصور پیاپی در بازار ناشی از فشارهای مالی، رکود اقتصاد جهانی نیز عمیق‌تر خواهد شد.

برای کاستن پیامدهای ناشی از همه‌گیری این بیماری، حمایت از جمعیت آسیب‌پذیر و بهبود ظرفیت کشورها در جلوگیری و مقابله با حوادث مشابه در آینده، نیاز فوری به سیاست‌گذاری‌های بهداشتی و اقتصادی شامل همکاری‌های جهانی، الزامی می‌باشد. از آنجا که بازارهای نوظهور و اقتصادهای در حال توسعه آسیب‌پذیری بیشتری دارند، تقویت نظام بهداشت عمومی آنها اهمیت بیشتری می‌یابد تا پس از رفع بحران بتوان اصلاحات لازم برای رسیدن به رشدی قوی و پایدار را دنبال نمود.

خلاصه مدیریتی

همه‌گیری این بیماری، بزرگترین شوک اقتصادی طی دهه‌های گذشته بوده و سبب فروپاشی فعالیت اقتصاد جهانی گردیده است. برای کنترل شیوع بیماری کووید ۱۹ و کاستن از فشار وارده بر نظام مراقبت‌های بهداشتی، اقدامات مختلفی مانند اعمال محدودیت‌ها، تعطیلی مدارس و کسب و کارهای غیرضروری و محدودیت‌های سفر توسط اغلب کشورها صورت پذیرفته است. همه‌گیری این بیماری و اقدامات کنترلی مربوطه، مصرف و سرمایه‌گذاری، همچنین عرضه محدود نیروی کار و سطح تولید را به شدت کاهش داده است. این در حالی است که تاثیرات فرامرزی این بیماری، بازارهای مالی و کالا، تجارت جهانی، زنجیره‌های عرضه، سفر و گردشگری را با اختلال مواجه نموده است. بازارهای مالی بسیار بی‌ثبات بوده که این امر حاکی از ابهام شدید و چشم‌انداز نامطلوب است. تبدیل دارائی‌های پرریسک به کم‌ریسک منجر به شرایط مالی بسیار سخت در سطح جهان و همچنین

^۱ - بر اساس گزارش ماه ژوئن بانک جهانی

^۲ Emerging Markets & Developing Economies (EMDE)

بازارهای نوظهور و کشورهای در حال توسعه گردیده است. این در حالی است که بازارهای سرمایه (سهام) در سراسر دنیا سقوط کرده، بازدهی اوراق بهادار پریسک به میزان قابل توجهی کاهش یافته و بازارهای نوظهور خروج گسترده سرمایه را عمدتاً در ماه‌های مارس و آوریل تجربه کرده‌اند که البته اخیراً از حجم آن کاسته شده است. همچنین قیمت کالاها به ویژه نفت به دلیل افت تقاضای جهانی به شدت سقوط کرده است.

به منظور کاهش آسیب‌های اقتصادی، بسیاری از کشورها حمایت‌های کلان اقتصادی خود را در سطح گسترده ارائه نموده‌اند که حتی اخیراً منجر به ثبات بازارهای مالی گردیده است. در اقتصادهای پیشرفته، بانک‌های مرکزی نرخ بهره خود را کاهش داده و اقداماتی را برای تأمین نقدینگی و حفظ اطمینان سرمایه‌گذار انجام داده‌اند. در بسیاری از بازارهای نوظهور و اقتصادهای در حال توسعه نیز بانک‌های مرکزی اقدام به آزادسازی سیاست پولی خود نموده‌اند. باید گفت حمایت کنونی از سیاست مالی، نسبت به آن چه در جریان بحران مالی جهان در سال ۲۰۰۹-۲۰۰۸ انجام گرفت، بسیار قوی‌تر است. به‌طور کلی انتظار می‌رود این همه‌گیری با کاهش تولید سرانه بزرگترین سهم از کشورها (نسبت به سال ۱۸۷۰)، اکثر اقتصادها را در سال جاری به رکود بکشاند. در اقتصادهای پیشرفته به دلیل اقدامات گسترده فاصله‌گذاری اجتماعی، شرایط بسیار سخت مالی و افت شدید تقاضای خارجی (و بالطبع محدود شدن فعالیت‌های اقتصادی) کاهش ۷ درصدی در سال ۲۰۲۰ پیش‌بینی می‌گردد.

اقتصادهای بزرگ

تمام اقتصادهای بزرگ، کووید ۱۹ را با شدت مختلف تجربه نموده‌اند. رشد اقتصادی کشورهای پیشرفته در سال ۲۰۲۰ به دلیل اختلال شدید در عرضه و تقاضای داخلی، تجارت و تأمین مالی، کاهش شدیدی را تجربه خواهد کرد. با فرض آنکه همه‌گیری منجر به زیان ادامه‌دار سیستم‌های مالی نگردد، رشد این کشورها به پشتوانه سیاست‌های مالی و پولی، در سال ۲۰۲۱ به حالت سابق باز خواهد گشت.

منطقه یورو

شیوع گسترده ویروس در این منطقه دولتها را مجبور به اعمال اقدامات پیشگیرانه نموده است که از آن جمله می‌توان به اعمال محدودیتهای سراسری، تمدید تعطیلی مدارس و محدودیتهای مرزی اشاره نمود. این موارد بطور قابل توجهی فعالیت اقتصادی داخلی را مختل کرده است. بسیاری از کشورهای عضو منطقه یورو، شدیداً به گردشگری وابسته‌اند که این بخش بواسطه سیاست‌های دولت تقریباً تعطیل گردیده، اما امکان بهبود اندک آن وجود دارد. برخلاف ایالات متحده، افزایش بیکاری تاکنون خیلی چشمگیر نبوده که عمدتاً بدلیل استفاده گسترده از سیاست‌های کاهش ساعات کاری کارمندان می‌باشد.

انتظار می‌رود رشد منطقه یورو در سال ۲۰۲۰ تا ۹/۱ درصد کاهش یابد. این در حالی است که تمام کشورهای بزرگ قبل از بهبود تدریجی در اواخر سال جاری، رکود را تجربه خواهند کرد. پیش بینی می‌شود رشد اقتصادی به ۴/۵ درصد در سال ۲۰۲۱ بازگشت نماید که منعکس کننده کاهش موارد مرتبط با همه‌گیری و تاثیرات سیاست پولی و مالی تطبیقی می‌باشد.

در ایالات متحده، شیوع همه‌گیری کووید ۱۹ و اقدامات گسترده کنترل همه‌گیری بطور وسیعی فعالیت اقتصادی را مختل نمود. این در حالی است که شاخص‌های بخش خدمات و مسافرت به افت بی‌سابقه‌ای اشاره دارند. همچنین در مقایسه با بحران مالی جهانی، نرخ بیکاری هفتگی رشد بیشتری داشته، تولید صنعتی و خرده‌فروشی افت شدیدی را تجربه نموده و افت قیمت نفت، سرمایه‌گذاری در بخش نفت شیل ایالات متحده را کاهش داده است. انتظار می‌رود تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۰، تا ۶/۱ درصد کاهش یابد که بیانگر پیامدهای شدید همه‌گیری در نیمه اول سال و بهبود تدریجی در نیمه دوم سال می‌باشد. متعاقباً پیش‌بینی می‌شود رشد تولید ناخالص داخلی، با توجه به سیاست حمایتی گسترده در میان بهبود مجدد اعتماد مصرف‌کننده و سرمایه‌گذار، به ۴ درصد بازگشت نماید.

در ژاپن، اقدامات پیشگیرانه توانست روند شیوع ویروس را کند نماید، اما این امر سبب کاهش فعالیت اقتصادی شده و سرریزهای معکوس از طریق مجاری مالی و تجاری را تقویت نمود. این در حالی است که تعویق المپیک تابستانی ۲۰۲۰ توکیو با تاثیرات اقتصادی معکوس همه‌گیری همراه شده است. به منظور حمایت از رشد، بانک مرکزی این کشور ضمن افزایش حجم ترازنامه خود تا بیش از ۱۰ درصد تولید ناخالص داخلی از ماه ژانویه، خرید اوراق بهادار و اوراق قرضه شرکتی را گسترش داده است. همچنین دولت، علاوه بر هدف‌گذاری مجدد منابع مالی مشوق‌های دسامبر ۲۰۱۹، به منظور کاهش اثرات داخلی شیوع ویروس، بسته‌های حمایتی مالی را که مجموعاً به ارزش ۴۰ درصد تولید ناخالص داخلی می‌باشد، معرفی نموده است. پیش‌بینی می‌شود رشد اقتصادی ژاپن در سال ۲۰۲۰ تا ۶/۱ کاهش یافته و در سال ۲۰۲۱ به پشتوانه حمایت پولی و مالی، به ۲/۵ درصد بهبود یابد.

رشد اقتصادی چین در فصل اول سال ۲۰۲۰ کاهش یافت، در حالیکه مصرف خصوصی و خدمات غیرمالی بطور خاص بواسطه همه‌گیری و تمدید زمان محدودیتها برای متوقف ساختن آن، متحمل آسیب شدیدی گردیدند. همچنین پیامد تعطیلی موقت کارخانه‌ها، صادرات بیش از واردات افزایش یافت. مقامات این کشور، سیاستهای پولی و مالی را برای کاستن از تاثیر اقتصادی شیوع ویروس بکار برده‌اند که عبارتند از: تزریق نقدینگی، بخشودگی مالیاتی، تخصیص هزینه‌های بهداشتی و رفاهی به ارزش حدود ۲/۸ درصد تولید ناخالص داخلی و مجوز انتشار اوراق قرضه خاص دولتهای محلی و مرکزی معادل حدود ۲/۶ درصد تولید ناخالص داخلی. با توجه به اختلالات عمده ناشی از همه‌گیری،

پیش بینی می‌شود رشد اقتصادی از ۶/۱ درصد در سال ۲۰۱۹ با کاهش شدید به ۱ درصد در سال ۲۰۲۰ برسد. در عین حال انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۱، رشد اقتصادی به ۶/۹ درصد بازگشت نماید که بخشی از آن بدلیل پیش بینی بهبود تقاضای جهانی می‌باشد.

چشم انداز منطقه‌ای

آسیای شرقی و پاسیفیک

همه‌گیری کووید ۱۹ خسارات اقتصادی قابل توجهی در منطقه آسیای شرقی و اقیانوسیه داشته است. پیش‌بینی می‌شود عواملی مانند تعطیلی‌های ناشی از کووید ۱۹، انقباض شرایط تامین مالی و کاهش شدید در صادرات موجب کاهش شدید رشد منطقه‌ای در سال ۲۰۲۰ (۰/۵ درصد) شود که کمترین میزان از سال ۱۹۶۷ می‌باشد. با وجود بی‌ثباتی قابل توجه، احتمال می‌رود به دلیل عواملی مانند کاهش همه‌گیری، بهبود تقاضای جهانی واردات و ورود جریان سرمایه به مناطق عادی، رشد منطقه طی سال ۲۰۲۱ به ۶/۶ درصد برسد. با این وجود ریسک چشم‌انداز نامطلوب می‌باشد. این در حالی است که ریسک‌های اصلی از جمله طولانی‌تر شدن همه‌گیری، استرس مالی بلند مدت و کاهش شدید و بیش از حد انتظار تجارت جهانی، با افزایش مجدد تنش‌های تجاری همراه شده‌اند.

تحولات اخیر

ویروس کووید ۱۹ بر اقتصاد این منطقه از طریق مجاری داخلی و خارجی تاثیر گذاشته است. دامنه محدودیتهای ضروری اما پرهزینه که در مرحله اول در چین به اجرا درآمد، به تدریج گسترده شده و منجر به کاهش شدید فعالیت‌های اقتصادی و انقباضی شدن ناگهانی شرایط تامین مالی جهانی گردید. صادرکنندگان کالا نیز با کاهش شدید قیمت مواجه شدند (از جمله اندونزی، مالزی، مغولستان، لائوس، پاپواگینه‌نو و...).

در چین، در حالی که اقدامات بسیار محدودکننده موجب تعطیلی تقریباً کامل برخی مناطق طی ماه فوریه گردید، تخمین زده می‌شود که رشد فصل اول سال تا ۳۴ درصد کاهش داشته که بیشترین کاهش از سال ۱۹۷۶ بوده است. همچنین در فصل اول سال ۲۰۲۰، سود بخش صنعت تا ۳۷ درصد کاهش داشت و درآمد مالی پیش‌بینی شده در بودجه‌های تلفیقی صندوق دولت و منابع مالی عمومی تا ۱۴ درصد افت نمود. در اوائل ماه مارس با تسهیل منع رفت و آمد، فعالیت‌های اقتصادی بهبود یافتند. از ماه آوریل، تولید صنعتی مجدداً با رشد مواجه گردید و فروش وسایل نقلیه، اولین افزایش از ژوئن ۲۰۱۸ را تجربه نمود. با این حال، شرکت‌ها با کمبود بودجه و کاهش تقاضای داخلی مواجه می‌باشند و بهبود بخش خدمات با تاخیر مواجه شده که بیانگر تاثیرات بلندمدت این همه‌گیری می‌باشد.

شرایط اقتصادی سایر کشورهای منطقه در ماه مارس نامناسب تر شد و تا اواسط فصل دوم سال تحت فشار بود که این امر منعکس کننده محدودیتهای داخلی و تأثیرات منفی سایر نقاط جهان می باشد. انقباضی شدن ناگهانی شرایط تامین مالی جهانی در اوایل ماه مارس موجب خروج سرمایه از منطقه گردید که به عبارت دیگر افزایش تفاوت نرخ بهره منطقه و تعدیل سریع ارزهای محلی و قیمت دارایی را بدنبال داشت. همچنین افزایش هزینه های استقراض در این منطقه بطور کلی از سایر بازارهای نوظهور مشهودتر بوده که نشان دهنده چارچوب های سیاست مالی و پولی محتاطانه و قوی در اقتصادهای بزرگ می باشد.

اروپا و آسیای میانه

پیش بینی می شود فعالیت اقتصادی در اروپا و آسیای میانه در سال ۲۰۲۰ به ۴/۷ درصد کاهش یابد که تقریباً معادل رکود اقتصادی این منطقه طی بحران مالی جهانی می باشد. شیوع ویروس و فاصله گذاری اجتماعی ناشی از آن تأثیر قابل توجهی بر تقاضای داخلی منطقه برجای گذاشت. این تأثیرات با سقوط قیمت کالاها، کاهش گردشگری، حواله جات و صادرات و همچنین اختلال در زنجیره عرضه و آشفتگی بازار مالی همراه بوده است. انتظار می رود در سال ۲۰۲۱ با بهبود تدریجی قیمت کالا، تقویت تجارت و بهبود تقاضای داخلی، رشد اقتصاد بهبود یافته و به ۳/۶ درصد برسد. هر چند عواملی مانند احتمال وقوع پیک دوم کووید ۱۹، طولانی تر شدن مدت زمان همه گیری و شرایط نامناسب سرمایه گذاری و رکود اقتصادی موجب گردیده ریسک ناشی از این چشم انداز به شدت نامطلوب باشد. از سوی دیگر خشکسالی شدید حاکم بر منطقه ممکن است شرایط را بدتر نماید.

تحولات اخیر

تأثیر شدید همه گیری کووید ۱۹ در منطقه اروپا و آسیای میانه از طریق افت قیمت جهانی کالاها، اختلال زنجیره های عرضه جهانی و منطقه ای و تأثیر افزایش شدید ریسک جهانی در بازارهای مالی قابل مشاهده است. از ماه مارس، بسیاری از کشورها ضمن تعطیل نمودن مدارس و بستن مرزهای بین المللی، دستورالعمل ماندن در خانه را صادر و مسافرت از مناطق آسیب دیده را محدود نموده اند، که تمامی این موارد موجب فشار بر فعالیت های داخلی می گردد. همچنین گسترش شیوع ویروس، موجب کاهش تقاضای داخلی، تشدید اختلال در عرضه و توقف فعالیت ها شده است.

در حالیکه بازارهای مالی از این همه گیری آسیب دیده اند، اقتصادهای این منطقه با خروج قابل ملاحظه سرمایه و افزایش تفاوت نرخ بهره اوراق قرضه مواجه شده اند. همچنین خروج شدید سرمایه موجب افزایش مجدد کاهش ارزش پول و زیان ذخایر شده است. این در حالی است که ارزهای ضعیف بویژه

در اقتصادهای با بدهی‌های ارزی بالا یا در مواردی تخصیص سهم قابل توجهی از بازار اوراق قرضه محلی به سرمایه‌گذاران غیرمجاز، موجب افزایش هزینه استقراض می‌شوند. برغم افت قابل توجه واردات، کاهش شدید صادرات به دلیل اختلال در زنجیره عرضه و کاهش تقاضای خارجی، سبب شده تا فشارهای حساب جاری تشدید گردد. در این رابطه کاهش تقاضای داخلی، منعکس‌کننده تعطیلی فعالیت‌های خدماتی و سرمایه‌گذاری است، زیرا همه‌گیری و محدودیتهای مرتبط با آن موجب کاهش مصرف و کاهش سرمایه‌گذاری شده است.

آمریکای لاتین و منطقه کارائیب

با شیوع کووید ۱۹ شرایط اقتصادی در آمریکای لاتین و منطقه کارائیب به شدت رو به وخامت نهاده است. پیش‌بینی می‌شود اقتصاد منطقه با ۷/۲ درصد کاهش رشد در سال ۲۰۲۰، افت بسیار شدیدتری را نسبت به دوران بحران مالی جهانی تجربه نماید. از سوی دیگر این تنزل رشد بیانگر ضرورت اقدامات لازم برای مهار گسترش بیماری، وخامت قابل توجه شرایط تأمین مالی و قیمت کالاها و اثرات نامطلوب ناشی از رکود جهانی است. با کاهش اقدامات محدودسازی و حمایتی شدن شرایط تأمین مالی، قیمت کالاها و تقاضای خارجی، انتظار می‌رود رشد منطقه به ۲/۸ درصد در سال ۲۰۲۱ بهبود یابد. با این وجود چشم‌انداز کوتاه‌مدت بسته به ریسک‌های نامطلوب از جمله احیای موج ناآرامی‌های اجتماعی سال گذشته، افزایش واکنش‌های ناسازگار بازار نسبت به رشد بدهی عمومی، کاهش بیش از حد انتظار قیمت کالا، و تداوم ابهام ناشی از همه‌گیری بیماری و در نتیجه کندشدن رشد بخش خدمات متغیر خواهد بود.

تحولات اخیر

در پی گسترش اثرات نامطلوب ناشی از کووید ۱۹ در آمریکای لاتین و منطقه کارائیب، اوضاع اقتصادی منطقه به شدت وخیم گردیده است. این منطقه در ابتدا سهم کوچکی از موارد ابتلا به این بیماری را به خود اختصاص داده بود، اما شیوع آن در منطقه به تازگی شتاب گرفته است. به علاوه ممکن است تعداد موارد ابتلا در برخی کشورها به میزان قابل توجهی گزارش نشوند. دولت‌های منطقه طیف وسیعی از اقدامات محدودسازی را برای کاهش سرعت انتشار و پیروسی اعمال نموده‌اند. در این راستا تقریباً همه کشورها، مدارس را تعطیل کرده و مرزهای خود را بطور جزئی یا کامل بسته‌اند. بسیاری از کشورها تعطیلی اجباری کسب و کارها در سراسر کشور و محدودیت‌های تردد در مقیاس وسیع را برای چندین هفته وضع کرده‌اند.

سقوط شدید قیمت جهانی کالا برای بسیاری از کشورهای منطقه، به ویژه برای تولیدکنندگان نفت و گاز (با توجه به افت قیمت جهانی انرژی) اثرات نامطلوبی به همراه دارد. کاهش ناگهانی فعالیت اقتصادی در ایالات متحده و چین، زنجیره عرضه برای مکزیک و برزیل را مختل ساخته و منجر به کاهش شدید صادرات از سوی اقتصادهای تولیدکننده کالا مانند شیلی و پرو گردیده است. رشد اقتصادی بسیار محدود ایالات متحده در فصل دوم سال، آمریکای مرکزی را از طریق تجارت و ارسال حواله‌جات متأثر ساخته است. صنعت گردشگری، که شمار زیادی از کشورهای منطقه کارائیب و مکزیک به شدت متکی بر آن هستند، در نیمه اول سال بطور چشمگیری تضعیف شده است. این منطقه در شرایط تشدید ریسک‌گریزی جهانی، روند معکوس و ناگهانی جریان‌های سرمایه‌ای را شدیدتر از دوران بحران مالی جهانی تجربه نموده است. در بسیاری از کشورها، ارزش سهام کاهش یافته و ارزش پول ملی آنها به شدت تنزل نموده است.

خاورمیانه و شمال آفریقا

پیش‌بینی می‌شود فعالیت اقتصادی در خاورمیانه و شمال آفریقا تا بیش از ۴ درصد در سال ۲۰۲۰ کاهش یابد، زیرا مصرف، صادرات و فعالیت‌های صادراتی مانند گردشگری به دلیل شیوع کووید ۱۹ به شدت مختل شده‌اند. همچنین با افت قیمت نفت، درآمدها و جریان‌های ورودی مالی در کشورهای صادرکننده نفت، به شدت کاهش یافته است. این در حالی است که اتحاد سیاست‌های پولی و مالی در واکنش به شیوع کووید ۱۹ در اقتصادهای بزرگ منطقه، به سرعت انجام شده است. انتظار می‌رود با توجه به کاهش تاثیر همه‌گیری و بهبود وضعیت سرمایه‌گذاری، رشد منطقه در سال ۲۰۲۱ مجدداً از سر گرفته شود. ریسک‌های چشم‌انداز، شامل شیوع هر چه بیشتر کووید ۱۹، کاهش مستمر قیمت نفت و تضعیف فعالیت‌های تجاری در سطح بین‌المللی و تشدید اختلافات منطقه‌ای است.

تحولات اخیر

شرایط اقتصادی منطقه به دلیل شیوع کووید ۱۹ تا حد زیادی تضعیف شده است. این در حالی است که همه‌گیری و اقدامات انجام شده به منظور مقابله با آن، فعالیتها را به شدت کاهش داده و افزایش ریسک‌گریزی سرمایه‌گذار، شرایط مالی را با تنگنا مواجه ساخته است. افت شدید در تقاضای جهانی نفت و صادرات نیز سبب کاهش صادرات در بین کشورهای صادرکننده نفت گردیده است. همچنین، منطقه مذکور، از چالش‌های مربوط به موضوعات امنیتی و مشکلات آوارگان و همچنین موانع بزرگ ساختاری در مسیر رشد آسیب دیده است.

پیامد شیوع کووید ۱۹ فعالیتهای اقتصادی در همه کشورهای صادرکننده نفت و نیز فعالیتهای غیرنفتی در بین صادرکنندگان بزرگ نفت (عربستان سعودی، امارات متحده عربی) کاهش داشته است. افت شدید تقاضای جهانی به علت همه‌گیری، به کاهش ناگهانی قیمت نفت منجر شد. به منظور تعدیل این روند، توافق جدید کاهش تولید نفت اوپک بعد از توقف موقتی در ماه مارس، مورد مذاکره مجدد قرار گرفت. همچنین سرمایه‌گذاری به دلیل افزایش ابهام ناشی از اختلالات مرتبط با همه‌گیری، با مانع مواجه شد.

با توجه به این که افت قیمت نفت فعالیت بخش غیرنفتی را بواسطه تاثیرات درآمدی کاهش می‌دهد، انتظار می‌رود رشد کشورهای صادرکننده نفت، در سال ۲۰۲۰ نسبت به سال قبل، کاهش یابد. این در حالی است که پیش بینی می‌شود تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۲۰۲۰ تا ۵/۳ درصد کاهش یابد که علت عمده آن، تاثیر منفی شیوع گسترده کووید ۱۹ بر مصرف داخلی و بخش خدمات (به عنوان مثال، گردشگری) می‌باشد. در بسیاری از کشورهای صادرکننده نفت، رشد اقتصادی به دلیل اتخاذ سیاستهای کاهش تولید نفت، تا حد زیادی افت خواهد کرد. پیش بینی می‌شود در عربستان سعودی و سایر اقتصادهای شورای همکاری خلیج فارس، کاهش قیمت نفت، افزایش ابهام ناشی از شیوع گسترده کووید ۱۹ و تاثیرات تعدیلهای مالی بر خانوارها (بالا رفتن مالیات بر ارزش افزوده، کاهش پرداختها) بر فعالیت بخش غیرنفتی تاثیر چشمگیری بگذارد. این در حالی است که اقتصادهای الجزایر و عراق، مقابله با پیامدهای کاهش قیمت نفت و آسیبهای ساختاری را ادامه می‌دهند. انتظار می‌رود در صورت کاهش اثرات کووید ۱۹ و بهبود سرمایه‌گذاری و از جمله سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی بزرگ در کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس، رشد اقتصادی در بین کشورهای صادرکننده نفت، در سال ۲۰۲۱ مجدداً احیا شود. همچنین طرحهای متنوع سازی بلندمدت، کاهش اخیر محدودیتهای سرمایه‌گذاری خارجی و بهبود محیط قانونی می‌تواند به این رشد کمک نماید.

در بین کشورهای واردکننده نفت، انتظار می‌رود رشد اقتصادی تا ۰/۸ درصد در سال ۲۰۲۰ کاهش یابد که این امر حاکی از افت گسترده فعالیت اقتصادهای بزرگ و اقتصادهای کوچک می‌باشد. بخش گردشگری، که قبلاً روندی رو به بهبود را طی می‌نمود و مورد حمایت دولتها قرار داشت، از شرایط جدید به طور جدی آسیب خواهد دید. این در حالی است که کشورهای واردکننده نفت تا حد زیادی به درآمدهای گردشگری وابسته هستند و تعداد گردشگران اروپایی و سایر نقاط مهم احتمالاً کاهش خواهد داشت. همچنین با توجه به کاهش اطمینان داخلی و بین‌المللی و افزایش سطح عدم اطمینان در سیاست‌گذاری‌ها، انتظار می‌رود سرمایه‌گذاری و صادرات کاهش یابند.

شایان ذکر آنکه به منظور محدود نمودن گسترش ویروس، اقدامات گسترده‌ای توسط کشورهای منطقه بکار گرفته شده که از آن جمله می‌توان به لغو رویدادهای بزرگ، محدودیت سفر هوایی و بسته شدن مدارس و مراکز دولتی اشاره نمود. همچنین مشوق‌های بزرگ اقتصادی جهت هزینه‌های بهداشتی، کمک‌های اجتماعی و حمایت از کسب و کارهای کوچک در نظر گرفته شده است.

جنوب آسیا

همه‌گیری کووید ۱۹ سبب کاهش شدید مصرف و فعالیتهای تولیدی شده و به صنعت گردشگری و سایر صنایع خدماتی در منطقه جنوب آسیا آسیب رسانیده است. پیش بینی می‌شود وخامت اوضاع داخلی توأم با پیامدهای ناشی از انقباض اقتصاد جهانی، منجر به کاهش ۲/۷ درصدی اقتصاد این منطقه در سال ۲۰۲۰ گردد. از سوی دیگر انتظار می‌رود با کم‌رنگ شدن همه‌گیری بیماری و کاهش اثرات منفی آن، اقتصاد این منطقه با رشد ۳ درصدی در سال ۲۰۲۱ مواجه گردد. ریسک‌های نامطلوب همچنان بر چشم‌انداز منطقه حاکم است و می‌تواند در قالب موج قوی‌تر شیوع کووید ۱۹ در منطقه، تشدید فشارها در بازار مالی، کاهش شدید ارسال حواله‌جات به داخل کشور، یا تنزل بیش از حد انتظار رشد اقتصاد جهانی تحقق یابد.

تحولات اخیر

گرچه تاکنون تعداد موارد گزارش شده ابتلا به کووید ۱۹ در منطقه جنوب آسیا نسبت به سایر مناطق کمتر بوده است، بخش‌های از پیش حمایت‌شده‌ای مانند گردشگری نیز به شدت تضعیف گردیده و اقدامات لازم برای مهار شیوع بیماری، فعالیت‌های کوتاه‌مدت اقتصادی را تحت‌الشعاع قرار داده است. وخامت شدید اوضاع اقتصادی در کشورهای پیشرفته و بزرگ بازارهای نوظهور و اقتصادهای در حال توسعه به شدت بر صادرات و سایر صنایع منطقه تأثیر گذارده و از سوی دیگر تعطیلی بنگاه‌ها نیز سطح مصرف را تقلیل داده است. گرچه جنوب آسیا دیرتر از سایر مناطق درگیر این بیماری گردید، اما میزان موارد ابتلا در منطقه به سرعت رو به افزایش است.

در پی افت چشمگیر تقاضای جهانی، فعالیت‌های صنعتی و خدماتی در منطقه شدیداً کاهش یافته است. تنزل ناگهانی شاخص‌های مربوط به مدیران خرید^۲ و سفارشات صادراتی جدید در هندوستان به عنوان بزرگترین اقتصاد منطقه، موید همین امر است. فعالیت‌های تجاری در سراسر منطقه شدیداً کاهش یافته و فروش و تولید در برخی بخش‌های مهم کشورها (مانند خودرو در پاکستان و پوشاک

^۲ شاخص PMI (Purchasing Managers Index) یا شاخص مدیران خرید شاخصی است که عملکرد مالی و اقتصادی شرکتها و کشورها را به صورت ماهانه، نشان میدهد. یکی از مهمترین شاخصها برای پیش بینی وضعیت مالی و اقتصادی، شاخص مدیران خرید میباشد.

در بنگلادش) به ویژه در میان تقاضای ضعیف وجود دارد، به شدت آسیب دیده است. از سوی دیگر اطمینان تجاری در هر دو بخش تولید و خدمات به طور هم‌زمان در اقتصادهایی مانند پاکستان کاهش یافته و کریدورهای اصلی تجارت منطقه نیز شاهد اختلالاتی بوده‌اند.

در پی اعمال محدودیت‌های گسترده در برخی کشورها مانند بنگلادش، هند، نپال و پاکستان، مصرف بخش خصوصی به شدت آسیب دیده است. با وجود افزایش مستمر شمار موارد ابتلا به کووید ۱۹، برخی آزادسازی‌های اخیر با رعایت جوانب احتیاط صورت پذیرفته است. تعطیلی کسب و کارهای غیرضروری، منجر به توقف فعالیت‌های خرده‌فروشی گردیده و تحویل مواد غذایی و دیگر فعالیت‌های ضروری در نواحی روستایی نیز با موانع بزرگی روبرو شده است. تعطیلی بنگاه‌های کوچک و متوسط به عنوان موتور محرک فعالیت بخش خصوصی، خسارت بزرگی به اشتغال و سرمایه‌گذاری خصوصی منطقه وارد آورده است.

فعالیت گردشگری که در مسیر رشد قرار داشت، به دلیل همه‌گیری بیماری کووید ۱۹ به شدت آسیب دیده است. کاهش شدید ورود گردشگران به کشورهایمانند بوتان، نپال، سریلانکا و به ویژه مالدیو که صنعت گردشگری به طور مستقیم و غیرمستقیم بیش از دو سوم تولید ناخالص داخلی آن را تشکیل می‌دهد، بخشی از زیان وارده به این بخش است. کاهش ورود گردشگران از چین به عنوان یک بازار مهم، از ابتدای سال جاری نقش مهمی در بروز این زیان داشته است. ممنوعیت سفرهای خارجی و سایر محدودیت‌های اتخاذ شده از سوی کشورهای منطقه (به عنوان مثال بستن پروازهای ورودی به سریلانکا) منجر به تضعیف بیشتر این صنعت گردیده است.

آفریقای جنوب صحرا

ویروس کووید ۱۹ تاثیر مخربی بر آفریقای جنوب صحرا گذاشته و احتمالاً موجب ثبت بیشترین سطح کاهش فعالیت‌های اقتصادی منطقه می‌گردد. علاوه بر تاثیر شدید این بیماری بر سلامتی و ایمنی، تلاشها برای مهار شیوع ویروس - از جمله اعمال محدودیت مسافرت، بستن مرزها و اعمال محدودیت‌های ملی موجب اختلال در عملکرد اقتصاد داخلی کشورهای منطقه شده است. علاوه بر این، کاهش شدید رشد در شرکاء اصلی تجاری و همچنین سقوط قیمت کالاها، موجب فشار شدید بر صادرات گردیده است. با وجود پیش‌بینی بهبود رشد در سال ۲۰۲۱، با توجه به ضعف سیستم‌های مراقبت‌های بهداشتی، فضای محدود برای اعمال سیاست‌های مالی و همچنین ظرفیت محدود برای اجرای موثر فاصله‌گذاری اجتماعی، این منطقه در مقابل رکود بزرگتر و طولانی‌مدت‌تر آسیب‌پذیر می‌باشد.

تحولات اخیر

فعالیت اقتصادی در آفریقای جنوب صحرا در نیمه اول سال جاری متوقف شده است. همه‌گیری کووید ۱۹ به سرعت در سرتاسر منطقه گسترش یافته و خسارات سنگین اقتصادی و انسانی با بیش از ۲۵۰۰ کشته از میان ۱۰۰ هزار مورد ابتلای تایید شده، برجای گذاشته که این امر موجب اختلال بی‌سابقه در فعالیت‌های اقتصادی منطقه شده است. اقدامات فاصله‌گذاری اجتماعی که در اکثر کشورها برای محدود نمودن شیوع همه‌گیری و کاهش فشار بر سیستم‌های بهداشتی درمانی غالباً آسیب پذیر انجام شده، در بسیاری از بخش‌ها موجب تعطیلی فعالیت‌ها گردیده است. علاوه بر این، این منطقه به دلیل تاثیر همه‌گیری بیماری بر شرکای اصلی تجاری، اختلال در زنجیره‌های سفر و عرضه جهانی و افت قیمت جهانی کالاها به ویژه نفت و فلزات صنعتی با مشکل مواجه گردیده است. تاثیر این شوک‌ها با افزایش ریسک‌گریزی سرمایه‌گذار که موجب خروج بی‌سابقه سرمایه از منطقه، کاهش ارزش پول، سقوط شدید بازار سهام و افزایش قابل توجه هزینه‌های وام شده، تشدید گردیده است. کشورهایی که بیشترین آسیب را متحمل شده‌اند، کشورهایی هستند که از سیستم‌های بهداشتی ضعیف، بخش‌های بزرگ گردشگری و ترازنامه‌های آسیب‌پذیر در مقابل شوک‌های تامین مالی برخوردار بوده و یا وابسته به صادرات کالا می‌باشند.

جدول پیش بینی رشد تولید ناخالص داخلی جهان و منطقه (منبع: بانک جهانی)

	2017	2018	2019e	2020f	2021f
World	3.3	3.0	2.4	-5.2	4.2
Advanced economies	2.5	2.1	1.6	-7.0	3.9
United States	2.4	2.9	2.3	-6.1	4.0
Euro Area	2.5	1.9	1.2	-9.1	4.5
Japan	2.2	0.3	0.7	-6.1	2.5
Emerging market and developing economies	4.5	4.3	3.5	-2.5	4.6
Commodity-exporting EMDEs	2.2	2.1	1.5	-4.8	3.1
Other EMDEs	6.1	5.7	4.8	-1.1	5.5
Other EMDEs excluding China	5.4	4.8	3.2	-3.6	3.6
East Asia and Pacific	6.5	6.3	5.9	0.5	6.6
China	6.8	6.6	6.1	1.0	6.9
Indonesia	5.1	5.2	5.0	0.0	4.8
Thailand	4.1	4.2	2.4	-5.0	4.1
Europe and Central Asia	4.1	3.3	2.2	-4.7	3.6
Russia	1.8	2.5	1.3	-6.0	2.7
Turkey	7.5	2.8	0.9	-3.8	5.0
Poland	4.9	5.3	4.1	-4.2	2.8
Latin America and the Caribbean	1.9	1.7	0.8	-7.2	2.8
Brazil	1.3	1.3	1.1	-8.0	2.2
Mexico	2.1	2.2	-0.3	-7.5	3.0
Argentina	2.7	-2.5	-2.2	-7.3	2.1
Middle East and North Africa	1.1	0.9	-0.2	-4.2	2.3
Saudi Arabia	-0.7	2.4	0.3	-3.8	2.5
Iran	3.8	-4.7	-8.2	-5.3	2.1
Egypt ²	4.2	5.3	5.6	3.0	2.1
South Asia	6.5	6.5	4.7	-2.7	2.8
India ³	7.0	6.1	4.2	-3.2	3.1
Pakistan ²	5.2	5.5	1.9	-2.6	-0.2
Bangladesh ²	7.3	7.9	8.2	1.6	1.0
Sub-Saharan Africa	2.6	2.6	2.2	-2.8	3.1
Nigeria	0.8	1.9	2.2	-3.2	1.7
South Africa	1.4	0.8	0.2	-7.1	2.9
Angola	-0.1	-2.0	-0.9	-4.0	3.1
Memorandum items:					
Real GDP¹					
High-income countries	2.4	2.2	1.7	-6.8	3.8
Developing countries	4.8	4.4	3.7	-2.4	4.7
Low-income countries	5.4	5.8	5.0	1.0	4.6
BRICS	5.3	5.3	4.7	-1.7	5.3
World (2010 PPP weights) ⁴	3.9	3.6	2.9	-4.1	4.3
World trade volume⁵	5.9	4.0	0.8	-13.4	5.3
Commodity prices⁶					
Oil price	23.3	29.4	-10.2	-47.9	18.8
Non-energy commodity price index	5.5	1.8	-4.2	-5.9	3.0